

Asia: VN/25156/2023

Työryhmän arviomuistioloanonnos: data retention -lainsäädännön täsmentämisen vaihtoehtoista

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot arviomuistiosta

Liikenne- ja viestintäministeriö

Viite: Liikenne- ja viestintäministeriön lausuntopyyntö VN/25156/2023 22.2.2024

Asia: Työryhmän arviomuistioloanonnos data retention -lainsäädännön täsmentämisen vaihtoehtoista

Arviomuistiossa on kiitettävästi kartoitettu sekä EU-tuomioistuimen että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä. Kotimaisen lainsäädännön nykytila ja sen ongelmat on myös selvitetty varsin perusteellisesti. Aiempaan aiheesta annettuun oikeuskanslerinviraston lausuntoon OKV/896/21/2021 viitaten pidän perusteltuna, että kotimaiseen lainsäädäntöön tehdään erityisesti EU-oikeuden vaatimuksista johtuvia muutoksia. Painotan sitä, että sääntelyllä tulee varmistaa myös asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimet, joilla taataan tietojen koskemattomuuden ja turvallisuuden erityisen korkea suojan ja turvan taso.

Arviomuistiossa on tuotu hyvin esille se jännite, jota EUT:n ratkaisukäytännön ja SVPL:n välillä vallitsee. Tältä osin yhdyn näkemykseen, että kotimaista lainsäädäntöä on perusteltua tarkastaa nyt, vaikka EUT:ssa on useita ePrivacy-direktiivissä säädettyä luottamuksellisen tiedon suojaa koskevia asioita vireillä. Vaikuttaa siltä, että tietojen säilyttämistä koskeva ennakkoratkaisupyynnön virta on loputon. Nykyinen oikeuskäytäntö lienee jo siinä määrin runsasta ja ainakin pääosin johdonmukaista, että kansallisia sääntelyratkaisuja voidaan harkita siihen nojautuen. Ei ole perusteltua jäädä odottamaan ainakaan EU-tason lainsäädäntöä selkeyttämään tilannetta.

Ainoa seikka, mikä ei arviomuistiossa tule kenties täysin selvästi ilmi on se, että EUT:n mukaan tietojen säilyttämisen, niiden saamisen ja niiden myöhemmän käytön tulee olla linjassa. Näyttää siltä, että ratkaisussa C-162/22 A.G. v Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra tuomioistuin vaatii, että kaikki nämä toimet täyttävät nimenomaan tietojen säilyttämisen ehdot. Kansallisen lainsäädännön uudistamisessa tämä olisi hyvä ottaa huomioon niin, että tietojen käsittelyn kaikki askeleet arvioidaan yhdenmukaisesti. Tältä osin tarkasteluun tulevat niin SVPL kuin eri viranomaisten tietojen saamista koskeva sääntely, kuin myös pakkokeinolain 56 §:n ylimääräisen tiedon käyttöä koskevat säännöt. Tässä yhteydessä merkitykselliseksi saattaa nousta myös käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate ja sitä koskeva perustuslakivaliokunnan käytäntö. Lisäksi sääntelyssä tulee lähteä siitä, että tietoja voidaan käsitellä vain EU:n sisällä. Kolmansiin maihin siirtämisen kieltö koskee sekä niitä yrityksiä, jotka säilyttävät tietoja, että kaikkia niitä viranomaisia, joilla on pääsy tietoihin. Kiellon myötä lienee selvää, etteivät esimerkiksi monet pilvipalvelut sovellu säilyttämisratkaisuiksi.

Arviomuistiossa tuodaan ansiokkaasti esille sitä tulkintaepävarmuutta, joka johtuu SVPL 157 §:n ja 322 §:n keskinäisestä viittaussuhteesta. Vaikka SVPL 157 § ei sanamuotonsa puolesta salli tietojen säilyttämistä rikosten ennaltaehkäisemiseksi, on käynyt epäselväksi, voidaanko tietoja kuitenkin tähän tarkoitukseen säilyttää. Nähdäkseni lainsäädäntöä olisi syytä tarkentaa niin, että se vastaisi täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia. Yhdenmukaisen soveltamisen kannalta on suotavaa, että SVPL 157 §:ää täsmennetään tältä osin. Vaikuttaa siltä, että sekä ePrivacy-direktiivi että EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntö sallisi tietojen säilyttämisen ennaltaehkäisemistarkoituksissa, mutta tätä on syytä arvioida tarkasti EUT:n oikeuskäytäntö huomioon ottaen.

Arviomuistion luvussa 5.2 on kiitettävästi problematisoitu säilytysvelvollisten yritysten nykyistä määritelmää. Nähdäkseni on tärkeää miettiä sitä, tulisiko SVPL:ssa tai muualla säätää myös muiden kuin teleyritysten säilytysvelvollisuudesta ja sen rajoista. Muilta osin SVPL koskee kuitenkin monenlaisia pilvipalveluita ynnä muita digitaalisia toimijoita, mukaan lukien OTT-palveluja. Jatkovalmistelussa olisikin hyvä kiinnittää enemmän huomiota SVPL 157 §:n mahdolliseen laajentamiseen. Nykytila, jossa esimerkiksi OTT-viestintäpalvelut – kuten vaikkapa Whatsapp, Skype tai Snapchat – jäävät pääosin SVPL 157 §:n mukaisten palveluluokkien ulkopuolelle tuottaa ainakin perusoikeuksien suojan kannalta epä johdonmukaisia lopputuloksia. Tässä yhteydessä voi olla perusteltua luoda myös kriittinen katsaus SVPL 136 §:n ja SVPL 137 §:n muotoiluun. Näiden luottamuksellisen viestin suojaa turvaavien pykälien kattavuus voi olla ajoittain epävarmaa, kuten huomattiin esimerkiksi Anom-viestintää koskevassa ratkaisussa KKO 2023:14.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri Tuomas Pöysti

Esittelijäneuvos Susanna Lindroos-Hovinheimo

Esiteltyjen säilytysvelvollisuuden toteutusvaihtoehtojen tehokkuus ja toteuttamiskelpoisuus

Miten arvioitte arviomuistiossa esiteltyjen säilyttämistoimenpiteiden tehokkuutta ja toteuttamiskelpoisuutta?

-

Onko arviomuistiossa käsitelty joitain näkökulmia puutteellisesti?

-

Puuttuuko arviomuistioluonnoksesta jokin arviointia edellyttävä säilyttämistoimenpide tai mahdollinen kohdentamiskriteeri?

-

Säilytysvelvollisuuden arvioinnin yleiset kysymykset

Huomiot teleyrityksen määritelmästä / säilytysvelvollisen yrityksen määritelmästä

-

Huomiot säilytettävien tietoluokkien määritelmästä

-

Huomiot säilytettävien palveluluokkien määritelmästä

-

Esiteltyjen toteutusvaihtoehtojen vaikutukset

Millaisia vaikutuksia esiteltyistä toteutusvaihtoehdoista arvioitte seuraavan viranomaisille?

-

Millaisia vaikutuksia esiteltyistä toteutusvaihtoehdoista arvioitte seuraavan yrityksille? Millaisia järjestelmämuutoksia arvioitte eri toteutusvaihtoehdoista seuraavan? Arvioitteko esiteltyistä toteutusvaihtoehdoista seuraavan muita kuin järjestelmien uudistuksesta johtuvia kustannuksia?

-

Kulujen korvaamisesta (SVPL 299 §)

Miten kuvaisitte toimintaympäristön muutoksia ja veloitteiden kumulatiivisia vaikutuksia nykyisin voimassa olevan sääntelyn valmisteluajankohtaan verrattuna? Mahdollisuuksien mukaan pyydämme kuvaamaan esimerkiksi tietopyyntöjen määrän suhteellista muutosta edellisen 10 vuoden ajalta.

-

Tarve EU-tason sääntelylle

Tulisiko välitystietojen säilytysvelvollisuutta koskevaa sääntelyä harmonisoida EU-tasolla?

-

Muut huomiot

-

Lindroos-Hovinheimo Susanna
Oikeuskanslerinvirasto